

AUTODIAGNÓZA

JAROSLAV ČEJKA

Mám alzheimer. Tedy aspoň si to myslím a pokouším se lo tom přesvědčit své doktory. Ale marně.

„Vy žádnýho alzheimera nemáte,“ říkají mi svorně. „Vám to, pane Špaček, pořád ještě myslí tak, že by vám leckterej politik moh závidět.“

„No jo,“ pokouším se oponovat těm zabijákům v bílých pláštích. „Vy vycházíte z mejch odpovědí na ty vaše testy. A protože si ještě pamatuju, kde bydlím, kolikátýho je a jakej máme měsíc, jsem pro vás pořád v cajku. Pravda, tak špatně, jako byl na tom svýho času Ronald Reagan, kterej se prej na starý kole-na ptával svý ženy, proč mu lidi říkaj pane prezidente, já ještě nejsem, ale když si jdu do kuchyně uvařit kafe, tak tam pak půl hodiny přešlapuju u sporáku, protože si nemůžu vzpome-nout, co jsem tam vlastně chtěl. A ikskrát za den hledám svou hůl, kterou jsem v tý kuchyni zapomněl. Dokonce i to uvaře-ný kafe si musím v pokoji znovu ochutnat, jestli jsem nezapo-mněl na cukr nebo abych si ho náhodou neosladil dvakrát!“

„Z toho si nic nedělejte,“ říká mi můj novej psychiatr. Toho bejvalýho mi před časem zavřeli, jenže už si nevzpomínám, proč. „To je jen tak zvanej deficit krátkodobý paměti způsobe-

prášky, ale jinak nesnídám, protože po snídani mi bejvá šoufl. Pak si sednu k počítači a dívám se, co je ve světě novýho. Když začnu cejtit, že mi z toho navzdory mejm lékům stoupá tlak, tak si dám koňak, aby se mi roztáhly cévy, načež začnu něco psát. Většinou jen nějakou krátkou povídku, protože na delší prózu už nemám ani sicflajš, ani tu paměť. Ale na nějakej ten román už vůbec ne, protože na padesátý stránce si nemů-žu vzpomenout, jak se jmenovala ta krasavice, se kterou se hlavní hrdina seznámil někde v půlce napsanýho textu. Vona mi i taková čtyřstránková šortka dá tak zabrat, že si po obědě, kterej mi vozež z obecního úřadu – teda ne že by ho tam vaři-li, ale vozež ho nám bůmrům z nějaký vyvařovny – musím aspoň na hodinku zdřimnout...“

„Komu že ho vozi?“ přerušil cvokař můj celkem uspokojivě se rozvíjející monolog.

„No přece nám, seniorům.“

„Ale vy jste prve použil nějakej jinej výraz.“

„Bůmrům. Psáno bé ó ó rům. Vy jste to slovo ještě neslyšel? Tak nám starejm dědkům a bábám říkaj humři.“

„Jaký humři zase?“

„Lidi. Já rád pozoruju lidi a bavím se s nima.“

„Ale kde, když jste pořád zalezleJ doma u počítače? Ženatej nejste, děti se s váma nestejkaj, kamarádi už taky ne...“

„Tak to vám můžu, pane doktore, klidně vysvětlit. Já se bavím s každým, kdo je k tomu svolnej. Se spolucestujícíma ve vlaku, v metru, tramvaji nebo autobuse, s pacientama v čekár-ně, jako je ta vaše, s nahejma ženskéjma v sauně i oblečnejma chlapama v hospodě, s turfmanama na dostihách, s lepšima lidma v kasínech i s bezděčkama či šlapkama na ulici nebo někde v parku. Mě prostě zajímaj lidi a jejich osudy a baví mě je pak vyprávět ve svejch knížkách nebo aspoň někde u piva. Já jsem něco jako lidovej vyprávěč, ale abych měl co vyprávět, musím napřed něco zažít nebo aspoň vodposlechnout. To dá přece rozum, pane doktore, nebo snad ne?“

Můj psychiatr s tituly před jménem i za jménem si chvíli něco psal, pak se na mě znovu podíval a řek: „Pane Špačku, já jsem nucenej dát vám do jisté míry za pravdu. Vy zřejmě opravdu máte něco jako je Alzheimerova choroba, ale zvlášt-ního typu. Vy už prostě máte hlavu přecpanou informacema a to nový, co by se do ní mělo ještě vejít, přetejká z vaší

Foto: Ivo HAVLÍK

nej věkem. A na ten máte ve svejch bezmála osmdesáti letech nárok.“

„To je všechno moc hezký, pane doktore, jenže mně už neslouží ani ta dlouhodobá. Tuhle se mě někde ptali, kolik mám dětí, a já to nedal. Nedokázal jsem už ty svý děcka spo-čítat, natož abych jim přišel na jméno. Pořád se mi pletly s vnoučatama a pravnoučatama. Jediný, co jsem zvládnul bez ztráty kytičky, byl počet mejch bejvalejch manželek, protože ty byly jenom tři. Jako ty sestry vod Čechova.“

„No vidíte, jak vám to myslí, když se trochu snažíte! A jestli-pak víte, kdo mu ten jejich počet poradil? Původně prej psal jen o dvou sestrách.“

„Jára da Cimrman! Ten fiktivní český génius. To ví i malý dítě.“

„Ujišťuju vás, že neví. Ale vy ano! VáženéJ pane Špačku, váš problém se nejmenuje Alzheimerova choroba, ale literatura. Vy žijete ve fiktivním světě paní Bovaryové, Chlestakova, doktora Živaga, dobrého vojáka Švejka, Yossariana, Danyho Smiřické-ho a dalších slavnějch literárních postav. A ty vám z hlavy vytěsnily životní reálie... Můžu se vás zeptat, co děláte po celý dny? Od rána do večera? Zkuste mě seznámit se svým běžným denním programem! Od chvíle, kdy se ráno probudíte, až do okamžiku, kdy si večer lehnete do postele a zhasnete.“

„Já zatím ještě nezhasnul, pane doktore! Teda ne úplně. Já ještě pořád žiju. Nebo to aspoň tak nějak vypadá.“

„Já myslím světlo, a ne vás.“

„Já vím. To se jen snažím získat čas, abych si vzpomněl aspoň na ty podstatný věci. Ale dobře, já to teda zkusím bez nějaký větší přípravy. Takže kromě osobní hygieny se ráno snažím aspoň trochu probrat. Uvařím si kafe, kterým zapjím

„Ty mladý zmetci, co uměj držet v klepetech jen chytrý tele-fony, ale jinak jsou ke všemu hluchý, protože maj věčně v uších ty svoje sluchátka.“

„Aha,“ dal najevo jistý pochopení můj psychiatr, kterýho bych šacoval na příslušníka generace Zet.

„Ale proč se jim tak říká, to taky nevím. Zet měly na sobě ty ruský tanky, co ve dvaadvacátým roce vzlítly na Ukrajinu. Prej proto, že tomu říkali zvláštní vojenská operace. Ale to je podle mě blbost, protože zvláštní se ruský řekne čerezvyčajnoje. Já bych spíš řek, že to Zet mělo znamenat Zelenskýho, protože vo něj šlo jaksi až v první řadě.“

Jenže můj cvokař neprojevil o mou dedukci, kterou jsem mu nezištně předložil, žádnéJ větší zájem a obrátil kormidlo naše-ho rozhovoru o devadesát stupňů: „Po pravdě řečeno, mě poli-tika nikdy moc nezajímala, a od tý doby, co přitahuje gaunery jako žároverka noční můry, mě nezajímá už vůbec. Mě zajímá spíš to, co děláte, když máte tu svou sestru za sebou.“

„Co bych dělal. Uvařím si další kafe, posadím se zase k počí-tači a zkouším dopsat těch tisíc slov denně, který kdysi psával Džek London. Ten, co napsal Bílý tesáka i Bílej den. Jenže to bylo v dobách, kdy ještě chlapi bejvali opravdoví chlapi a ne zfetovaný frajeři s tučnejma kontama. Dneska je to ale marná snaha, protože umělá inteligence toho svede za den napsat stokrát víc. Sice je to blbý, ale mnohejm dnešním čte-nářům to stačí.“

„Koukám, pane Špačku, že vy žijete skoro výhradně v tom svým literárním světě. Ale co takhle skutečnej život? Máte vy vůbec nějaký koníčky nebo, jak se dneska říká, hobby?“

„Mám.“

„A jaký?“

paměti jako voda z přeplněný vany. Buď to z ní tryská na papír nebo jen tak zbůhdarma vytéká někde u piva, ale s tím se nedá nic dělat. Přece vás nebudu oblbovat práškama. Spíš bych vám radil pořídít si nějakou bytost ženskýho pohlaví, která vám bude nábožně naslouchat, a když si nebudete moct vzpomenout na nějaký to jméno, událost nebo jen na to, co jste si chtěl udělat v kuchyni, tak vám prostě napoví. Takovou osobní suflérku neboli náповědu byste měl mít. Takže už jen jednu otázku. Jak jste na tom se sexem?“

„No, já nevím, pane doktore, jak bych vám to měl říct. Možná že nějak takhle. Ještě pořád jsem neseK se sexem. Sice už to není žádná sláva, ale na rozdíl vod současného argen-tinskýho prezidenta, jehož jméno si nepamatuju, ale kterej se rád chlubí, že ejakuluje jednou za tři tejdny, můžu já ejakulo-vat třeba ob den. Dokonce mě občas budí ranní erekce jak za mlada. Ale co s tím, když není s kým? Dyť já zůstal sám jako ten kůl v plotě!“

Můj psychiatr mi v tu chvíli začal připomínat zmrtyvýchstá-ní Sigmunda Frojda. Doslova mi rostl před očima. Postavil se a pak řek: „Zmizte mi z očí, vy inženýre lidskejch duší! A už ke mně nikdy nechoďte! Já mám komplexly léčit a ne si je pořizovat!“

A tak jsem z tý jeho ordinace vypadnul jako vožraleJ z hos-pody. Po pár krocích jsem ucítil náhlou hořkost na jazyku, a tak jsem si řek, že ji půjdu zapít černým pivem do pivovaru U Fleků. Jenže jsem si najednou za boha nemoim vzpomenout, kde ta past na turisty vlastně je. Už zase mě postihlo vokno jak auslág autosalonu. Kam se na mě hrabal ten americkej herec a prezident, kterýmu ted' už zase nemůžu přijít na jméno!

ALMANACH NOVÁ ARCHA VYŠEL NA PAMÁTKU OLEGA KRYLOVA

IVAN ČERNÝ

Na několika prezentacích v Praze (například i v Českém centru Mezinárodního PEN klubu) byl představen almanach básní a malých próz současných ruskojazyčných autorů žijících v České republice. Nese název *Nová Archa* a je vydán na památku nakladatele a kulturního aktivisty Olega Krylova.

Společným jmenovatelem „sedmičky“ autorů je to, že jejich ruská díla vydával zmíněný Krylov. Tentokrát však ukázky jejich tvorby vyšly v českém překladu, což bylo – být v podobě mnohem větší antologie – posledním, žel nerealizovaným projektem Olega Krylova, který chtěl upozornit českého čtenáře na existenci početného proudu literátů, pišících u nás rusky. Sbírka je věnována jeho památce.

Co bychom měli vědět

Než se dostaneme k obsahu samotnému, je důležité seznámit se s historií současné ruskojazyčné autorské komunity, která se u nás vytvořila mimo jiné na raněji vzniklém podhoubí. S tím nám pomůže *Předmluva aneb vysvětlení ke sbírce*. Jedná se o důležitý příspěvek k historii cizojazyčné literatury u nás, který napsala básnička, překladatelka a literární vědkyně Natalja Volková, absolventka Karlovy univerzity (mimochem jako první přeložila do ruštiny *Saturnina*). Poznamenejme, že o tom se v českých školách literárních směrů nedozvíme, především dnes, v čase masivně šířené rusofobie.

Dějiny ruskojazyčné menšiny na území bývalého Československa jsou staré. Telegraficky připomeňme dvacátá léta minulého století, kdy se Praha stala zároveň s Paříží, Berlínem a Bělehradem jedním z center ruské emigrace. K nám přilákala uprchlíky velkorysá *Ruská pomocná akce*, iniciovaná T. G. Masarykem, která umožnila i založení ruských škol a různých spolků a sdružení. Dokonce vznikly Svaz ruských spisovatelů a novinářů v ČSR (1922-1941) a nejznámější literární spolek Poustevna básníků. Ruští literáti v 20. a 30. letech minulého století publikovali ve 174 ruských a cizojazyčných periodikách, včetně 87 českých.

Jedním z prvních a nejznámějších počínů Svazu bylo vydání literárního sborníku *Archa*, jehož název navrhla snad největší ruská básnička své doby Marina Cvetajevová, která dlouho žila v tehdejší-
šim Československu.

Pro běžné konzumenty literatury budou mimořádně zajímavé odstavce, popisující vznik organizace *Společnost Mariny Cvetajevové*, spolupracující s českými rusisty. Po listopadu 1989 a postupném rozpadu SSSR směřuje do Čech tzv. čtvrtá vlna ruské emigrace, díky níž od 90. let počet příslušníků ruskojazyčné komunity v ČR znovu výrazně stoupá. Na potřeby ruské komunity reaguje na začátku

nového tisíciletí vznik organizace *Ruská tradice* s časopisem *Ruské slovo* včetně *Knihovničky Ruské tradice*.

Čas pro Krylova

Oleg k nám přišel s manželkou Olgou se zmíněnou „čtvrtou vlnou“ a hledal své místo v nové vlasti. Oba inklinovali k literatuře, a tak v roce 1994 zakládají v Praze *Svaz ruských spisovatelů OK*, ovšem jako s. r. o., a o několik let poté zahajují vydavatelskou činnost v *Nakladatelství Olgy Krylové*. I sám Oleg, který byl hlavním v této dvojici, sotva tušil, jaký to vezme obrat. Pořádá literární večery, koncerty, křty knih, autogramiády a prezentace autorů, mezi kterými nechybějí ani čeští spisovatelé. Dlouhodobě udržuje kontakty s českým centrem Mezinárodního PEN klubu.

Od roku 2019 z původního názvu vypadlo slovíčko „ruských“, protože ve více než 500 knižních titulech, Krylovem a Olgou do té doby vydaných, již nejsou pouze autoři, narození na území bývalého SSSR, ale i čeští literáti a zahraniční básníci a spisovatelé.

Záběr nakladatelství je kromě beletrie rozšířen i na knihy s publicistickým nebo vědeckým zaměřením, včetně literatury faktu, a také práce pro České centrum Mezinárodního PEN klubu. Nicméně vydavatel zachovával až do svého skonu před dvěma roky i kontinuitu vztahů s ruskou komunitou, která mu dnes vzdala úctu právě svazkem *Nová Archa*.

Pět básníků, dva prozaici

Sbírku otevírají verše Leyly Begim z Ázerbájdžánu, následuje Moskvanka Olga Bělovová-Dalinová, poté Loreta Vašková z Kaunasu v Litvě. Dále poezii střídá fantastní filozofická povídka z pera romanopisce Georgije Gercovského, narozeného v Kujbyševu. Svou poezií a pohádkami pokračuje básnička Ljudmila Svirskaja, narozená v Kazachstánu, jejíž některé verše přeložil Karel Sýs, a po ní cituplné verše Natalji Volkové původem z Jekatěrinburgu. Sbírku uzavírá napínavá sci-fi povídka Andreje Fozikoše z Dorobratova (dnešní Ukrajina).

Co jméno, to talentovaný a pracovitý autor řady knížek. U jejich medailonků v závěru publikace nechybí osobní vzpomínka na vydavatele Olega Krylova.

Zbývá vřele knížku doporučit českému čtenáři, a zejména zatleskat za zdařilý, poetický překlad do češtiny. Zejména *Podzimní věnec* sonetů Olgy Bělovové-Dalinové (přeložili autorka a Antonín Kameník) si zaslouží básnickou cenu, je-li v Česku nějaká. Zbývá dodat, že autorovi těchto řádků vyšly v nakladatelství Olga Krylová též dva tituly, obě knížky se v následujícím průběhu let dočkaly reedice v domácích vydavatelstvích.

Lesk a kazy knižného priemyslu

PAVOL JANÍK

FOTO: Ivo HAVLÍK

Ritský spisovateľ a príležitostný politický komentátor Frederick Forsyth je autorom viacerých kultových špionážnych trilerov, spomedzi ktorých dozaista stačí spomenúť legendárne romány *Šakal*, *Štvrtý protokol*, *Diabolská alternatíva* či *Kobra*. K svetoznámy bestsellerom sa zaradil aj jeho titul *The Kill List* (G. P. Putnam's Sons, New York 2013) – v slovenčine *Zoznam smrti* (Ikar, Bratislava 2014), preložil Milan Kopecký, redigovala Katarína Jusková.

Hneď úvodom treba konštatovať, že na 300 stranách sa toho priveľa neudeje z hľadiska tradične chápaného príbehu, ale čitateľ sa dozvie veľa technických podrobností o činnosti spravodajských služieb a ich súčinnosti s vrcholnými predstaviteľmi štátov a najmä s ozbrojenými útvarmi zvláštneho určenia.

V tomto prípade finále patrí smrtiacej akcii elitného komanda Jej Veličenstva označovaného Pathfinders (doslova Priekopníci, Pionieri) doplneného o ústrednú postavu diela, amerického plukovníka polujúceho na teroristov, prezývaného Stopár. Pri špeciálnej operácii sa priamo v teréne využívajú denné i nočné obrazové informácie, ktoré priebežne poskytujú prieskumné bezpilotné lietadlá. Takéto zákroky musia osobne schváliť najvyšší ústavní činitelia USA a Veľkej Británie – prezident a predseda vlády.

V kontexte množstva zasvätených poznatkov zo zákulisia obranných i útočných štruktúr hlavných anglofónnych veľmocí pôsobí úplne neorganicky a celkom nekompetentne autorovo odbočenie, keď v rozsahu asi jednej strany venuje – bez akýchkoľvek zrejmych súvislostí – pozornosť niekdaj-

šiemu dlhoročnému šéfovi východonemeckej rozviedky Marcusovi Wolfovi.

Síce ho ocenil ako schopného a efektívneho profesionála, ktorý prostredníctvom agentúry vzhľadných mladých mužov prenikol do súkromia manželiek, mileníek a sekretárook politických špičiek Západného Nemecka a NATO, ale nezabudol pridať povrchne negatívnu - nenáležite moralizujúcu a paušálne vulgarizujúcu – nálepku.

Forsyth ako renomovaný a rešpektovaný autor sa však uchýlil aj k absurdnému a nepravdivému tvrdeniu, že po skončení studenej vojny Wolf ušiel na Západ, kde pokojne zomrel v posteli.

Pri úcte k elementárnej logike ťažko povedať na aký Západ sa vôbec teoreticky dalo utiecť z NDR po zjednotení Nemecka, teda po faktickom pripojení východného Nemecka k západnému. V skutočnosti Wolf dostal ponuky zo CIA a Mosadu na emigráciu do USA a do Izraela, lenže zostal vo svojej vlasti, kde ho najprv v Düsseldorfe odsúdili na šesť rokov za vlastizradu a po zrušení rozsudku Najvyšším súdom ho odsúdili za obmedzovanie osobnej slobody na podmienený trest. Prirodzenou smrťou skončil 9. 11. 2006 vo svojom berlínskom byte.

Forsythov Marcusa nezodpovedný spôsob zmienky o pohnutom osude Marcusa Wolfa, ktorý významne prispel k denacifikácii Nemecka, kde v západnej časti dlhodobo viedol rozviedku nacistický generál Reinhard Gehlen, sa nevdojak pridružuje do kategórie autorových problematických tvrdení a výrokov, ku ktorým patrí aj klišéovitá fráza o oslobodení

Kosova, kde tiež možno hovoriť o rozličných zložitých etnických a geopolitických okolnostiach, ale sotva o oslobodení.

Samostatnou otázkou je kvalita prekladu, a teda aj edičného spracovania (redigovania) textu, kde sa v slovenskej verzii napríklad používa pojem štátny tajomník, hoci pozícia Secretary of State označuje v USA post ministra zahraničných vecí a v Británii vo všeobecnosti funkcie ministrov (členov vlády). Komicky vyznieva spojenie: „diplom v odbore obchodná správa,“ lebo je zrejmé, že ide o business administration, čo zodpovedá štúdiu ekonómie či manažmentu.

Záverom už len poznamenám, že Frederickovi Forsythovi a jeho prezentácii v slovenčine miestami chýba obsahová (faktografická i politická) a jazyková (významová) korektnosť. Ak by sme sa mali – s určitou mierou generalizácie – hrať len na domácej pôde, tak náš edičný priemysel (pri vydávaní periodických i neperiodických publikácií) sa očividne zaobíde bez kompetentných zodpovedných redaktorov, garantujúcich znalosť lingvistických nuáns a zobrazovanej tematiky.

K. H. BORODUBSKÝ

*PLÁČ ČESKÉHO
VERŠOTEPECE*

Nikdy jsem nechtěl emigrovat.

Vždyť tady jsem se narodil!

Dneska se ale toužím schovat

před milionem špatných chvil,

které nám chystá kapitál

pod liberálním praporem!

Já stojím tam, kde vždy jsem stál.

Neměním tričko nahonem,

byť bylo nejen propocené,

ale i rudé od krve.

Miliardáři z nás dřou kůži

a nedělají to poprvé.

Svoboda? Rovnost? Bratrství?

Jen mezi ně se rozvrství!

Nám po nich zbudou na roky

jen z jejich dluhů úroky,

po drahém pivu prázdné holby,

korespondenční pseudovolby,

pro vyvolené koryta

a pro plebs? Krylův morytál!

(Z autorovy pozůstalosti)

IVO FENCEL

Snímek Ivo Havlíka

Sobotka, Humprecht, Semtinská lípa, Podkost, Kost, Plakánek, Trosky, Drábské světničky

Ať cesty nikam nevedou, tys po nich šel a šel jsi rád, těch cest se nesmíš, nesmíš ptát, snad není cest, jen lidé jdou a jedna z hvězd je vždycky tvou a z té zazní odpověď, až přestaneš se ptát...
FRÁŇA ŠRÁMEK

Když mi bylo deset let a dva měsíce, táta mě poprvé vzal na Šrámkovu Sobotku; zatímco osmiletá sestra zůstala doma s maminkou a babičkou. „Odfrkl si táta od nich?“ Podobná otázka mě napadá poprvé až dnes.

Dne 29. června 1974 mu bylo šestatřicet a půl a ze školství ho „vylili“, ale maminka dál učila dívky na střední ekonomické škole v Plzni a nějak se to ukuchtilo. A kdyby ne, tenkrát začátkem prázdnin bych zůstal doma a dnes byl o něco prázdnější. Kdo ví? Jeli jsme! Poprvé jsem žil s tátou sám - týden - a učil mě milovat Český ráj. Zvládl to mistrně.

Pořád to mám před očima. V srdci Sobotky nás vyklopil autobus. Byly dvě odpoledne a šlo se k základní škole, už byla vyliďnená. Mně, otci a ještě jednomu pánovi, který mi bohužel zůstane

už provždy krapet podezřelý, ačkoli asi nic neudělal, přidělili celou „pátou á“. Nic zvláštního? Ale jo. Pro kluka jako já se jednalo o výhru. Jak jsem se rozradostnil! Já ještě „nikdá“ nespal ve školní třídě: co víc, ve snu mě nenapadlo, že se to dá. Stalo se. Řadu lavic, ještě se zdvihacími sedátky, přistrčil školník blíž oknu, a třídě dominovala tři kovová lůžka. K mytí jsme měli normální porcelánové umývadlo v průčelí napravo. Ze stěn mě vítaly působivé přírodopisné obrazy a týden jsem disponoval několika bílými křídami a tabulí a houbou. Asi byly křídý gratis, anebo pak někomu chyběly? Na to jsem se jako Křídák neptal.

Tu první sobotu, kdy jsme do Ráje přijeli,

mně otec ukázal zatrávněné hřiště za školou a hů, na pahorku vedle tenkrát stál malý, zato nebezpečný tryskáč. Celý lesklý. Už jsem šplhal po křídle, v duchu ve výšce mnoha kilometrů, usedl v kokpitu a hýbal knípem. V duchu jsem žil na okraji závratí. Ne že bych se zavrtával i do vymlácené trysky, ale stala se mi probíhačkou.

Otec mě s letadlem nechal o samotě. Jiný kluk tam nebyl. Vracel jsem se k tryskáči i ve zbytku týdne, kdy to jen bylo možné, a vysníval jsem si při běhání po tom stroji eposy.

První odpoledne, když jsme přijeli, mi táta řekl, že zajdeme „nahoru“ do zámku. Stoupali jsme jako krajané silnicí k místu, kde

spí Fráňa, tedy Šrámek, a před hřbitovní zdí se dejte stezkou doleva, to se nemění. Projdete lesík a první jsem ohmatal orientálně půvabnou stavbu na pahorku. Koupili jsme u pokladny poctivě dva pohledy a dopsali do Staré Plzně, svého bydliště. Pak jsem se poprvé ocitl v Sini ozvěn, kde stačilo jen dupnout, aby sál zněl od svých pat až po pomyslné hlavy v nekonečné výšce. Tento zámek Humprecht je onou síní dodnes vykotlaný a vykotlaný je zdravě.

V patře byla expozice knih Albatrosu,

perfektní vystřihovánky, výkresy dětí jako doplněk, od stropu na nitích visely míče a Lhotákovy balóny. Pilně jsem zjišťoval, které vystavené publikace máme a které ne a jaké bych chtěl. Knížky jsem měl strašně rád. Byla tu i (předtím na roky z politických důvodů z prodeje stažená) encyklopedie *Vesmír, země, člověk a my, děti*, anebo Součkovy *Velké otazníky*. A edice verneovek *Podivuhodné cesty* a šance jít do větru na závratný ochoz obemkající věž s půlměsícem na špičce. Byla příležitost obcházet svět pokladů (dole mi táta koupil Karavanu *Poklad v hlubinách*) nad korunami listnáčů a přes stromy získat aspoň zdánlivý nadhled nad skutečností.

„A budeš si tam psát deník, ne?“ vymyslela rodina už doma. Dostal jsem malý sešítek a zachytil na první stránce plánek *naší* třídy. Nazítří byla neděle a otec mě okolo už zmíněného hřbitova vedl ke koupališti. Ale přepadla nás zima, vodu jsme nechali vodou a vyšlapovali dál. Ukazoval mi obrys na obzoru. „To je Semtinská lípa.“

Viděl jsem poprvé obrys onoho obra,

a když jsme srovně vykročili, strom nám rostl před očima. Ale táta ho zradil (a dnes už lípa neexistuje) a odbočil a procházeli jsme mezi roubenkami. Obemklo nás ticho údolí Plakánku; jen Karel Čapek tu až moc kecal a méně o to vnímal údajné divy; Šráмка nenadchl.

Vpravo-vlevo vystupují z kopřiv stále vyšší pískovcové skály, zatím se, šero, kouzla, poklid. Pachy. Shůry problikává šmolka nebe. Nestýskalo se mi po domově v korytě té vyschlé řeky a zničehonic vystal přede mnou hrad Kost. Jako překvapení, otec to tak naplánoval a snil, že budu malíř, takže mě vybavil skicákem.

První pohledy na Humprecht i Kost jsou tak dodnes zachyceny, ale brána téhle Kosti, vnímaná z Plakánku, je, pozor, brána falešná. Nikam nevede a navíc hned za ní stoupá větrný tunel, co k nebi vynese každý list; a když se postavíte na správné místo v podhradí v Podkosti, tak vidíte čtyři hrany hradní věže: už je tak postavena.

Dalším vrcholem pobytu v Ráji byla „celodenní“ pouť na Trosky. Ze Sobotky jdete a jdete a hrad vždycky zmizí, když jste v oudolí, aby se vynořil o to mohutněji. A znova dolů/nahoru a zas je obrovitější. Zdánlivě to nemá konce, jak jsem tenkrát pochopil. - Hned ve dvou dnech mě táta musel brát do Prachovských skal. Jednou na náměstí Jičína.

Jeli jsme autobusem do Starých Hradů,

pořádali tam pro účastníky Šrámkovy Sobotky zájezd. U zámku je kaple a pedagog Aleš Feters (později i spisovatel a přítel Václava Havla), vznosný muž, *musel* vždy dovnitř (zajížděli jsme tam i v pozdějších letech) a shora od varhan uměl překrásně basovat; zpíval pro lidi. Někteří z účastníků výletů se tenkrát, pamatuji, báli vstoupit pod klenbu a naslouchat. Možná to trochu přeháněli?

Otec už nežije. Ani Aleš. Za začátek prázdnin onoho roku jsem tátovi vděčen. Místa v Ráji byla pocitově větší, než jaká jsou reálně, vzdálenosti taky. Dítě poutá každá maličkost, pitomůstka. Lidi, které dávala Šrámkova Sobotka dohromady, mě

okouzlovali taky. Po letech jsem proto vzal syna taky do Ráje, když byl podobně starý jako já tenkrát, a chtěl jsem co nejvěrněji rekonstruovat otcův postup při objevování zázraků. Povedlo se jen částečně, protože zrovna zlobila vedra.

Já sám si jako desetiletý oblíbil entomologa Samšiňáka, pobývacího vždy přes léto v roubeném Šolcově statku. Uměl vyprávět. Bavil mě i pracovitý pan Pařík, vyřezávající strašidýlka a židličky; už jich měl plný dům; a viděl jsem poprvé plastiky, co tvořil ve skalách u svého statku Mistr Kopic. Poprvé se mě zmocnila závrať nahoře na Drábských světničkách a napřesrok na začátku července jsme poprvé bydleli ve stejné škole s matkou a mou mladší sestrou Evou a já využil šanci jim po tátově vzoru vše předvést. Což jsem udělal, ale vybavuji si konkrétně jen jeden moment.

Na začátku výletu na Trosky poskakují

před rodinou a čekám ji na úplně konkrétní, bezejmenné, ale rok mi příjemně známé loučce. Došli mě. Všecko bylo jako před rokem a teď jsem navíc směl být průvodcem. Do Ráje jsme jezdili jen do mé puberty, což byla chyba, a zažil jsem i večerní výšlap, kterému ale dospělí říkali noční. Podobné pochody organizoval redaktor Šimůnek. Zúčastnil jsem se jen s mladší sestrou Evou, a když nás rodiče předávali, byl si vedoucí vědom, že tentokrát bude muset ubrat z tempa; ale nakonec ubral jen trochu.

Ráj bude vždycky už jedním z míst, kde jsem ochoten déle bydlet, ale idealizoval jsem si ho roku 1974 hrozně moc. Tenkrát jsem nevěděl, že trochu sním, a jen mi chyběl Řáholec a Rumcajs. Měl jsem rád výhledy a zkouším dodnes lidi ze „znaností“ a někdy chci moc. „Jsou z ochozu Humprechtu vidět Kost i Trosky, anebo jen Trosky? Co myslíš?“ Mezi tím Humprechtem a Sobotkou byla třešňovka a vždycky začátkem prázdnin se dalo ochutnávat. S každým dalším pobytem jsme se víc účastnili poetických pořadů, ale rodiče se pokoušeli dát pobytům hlavně výletní a uzavřeně rodinný charakter. Poprvé jsem stoupal i k Bezdězu a byl zaskočený, že je ten nikoli jen Máchův hrad „takřka mezi mraky“. Není to nakonec jen pocit a dětská závrať se nedá považovat za jakékoli zlo, protože umocňuje zpěvy, architekturu, nebe.

**FRÁŇA
ŠRÁMEK
Humprecht**

Byl hodný pán, byl moudrý pán pan Humprecht Černín z Chuděnic. Snad na nás přitom nepomyslíl sic, však přece budiž opěván, jen dobré o něm, zlého nic. Neb vystavěl nám nad Sobotkou hrad pan Humprecht Černín z Chuděnic.

Občas mi přistane v mém počítači pár zajímavých snímků, zachycujících živočichy z naší tuzemské i cizí fauny. Možná si mnozí z vás řeknou – už zase nějakí ptáci! Já namítám, že nikdy není od věci se na tu naši překrásnou přírodu zadívat z různých úhlů pohledů.

Nelze mluvit o banalitách. Vždyť svět tvořený přírodou a jejími zákonitostmi je s námi dosud úzce spjat a obohacuje náš život, ať chceme, či nikoliv. A tak se podvoluji pohledům na ty úchvatné tvory, kteří nás mnohdy jen míjejí, mnohdy se stávají středem naší pozornosti, mnohdy nás přimějí i k zamyšlení. Mnohdy jsou předmětem tvůrčích počínů, inspirací v umělecké tvorbě. A to ať literární, výtvarné, filmové, divadelní.

Je na světě mnoho autorů, kteří byli inspirováni životem tvorů ze zvířecí říše. Byl by to dozajista docela dlouhý seznam počínaje třeba namátkou Kiplingovou Knihou džunglí s hlavním hrdinou Mauglím, nebo Divoký pes Dingo, Lassie se vrací, ale třeba i taková úsměvná knížka Jindřicha Plachty Pučálkovic Amina, ruský seriál Jen počkej zající, naše filmové seriály Králíci z klobouku, Žízala Júlíe, Pohádky včelích medvídků, Karafiátovi Broučci, Zvířátka a Petrovští, Potkali se u Kolína – animovaný film o dvou medvídcích, Ladův Kocour Mikeš, Čapkova knížka Dášeňka čili život štěněte, film Příběh lvice Elsy nebo nedávno zpracovaný český filmový příběh Buko – o přátelství koně a retardované dívky. Také jsem přispěla svou troškou do mlýna knížечkou nazvanou Kamarádi, pojednávající o příbězích pejska, kočičky a všech možných zvířecích kamarádů ze dvorku s mým textem a ilustracemi.

Nelze opomenout nezapomenutelného dánského pohádkáře Hanse Christiana Andersena a jeho pohádku o ošklivém káčátku, ze kterého, jak všichni známe, časem vyrostla nádherná labuť.

Prostě nepřeberná studnice inspirací ze života zvířat je stále živá a vděčná především pro malé posluchače, diváky, nebo čtenáře. A tak bych mohla ve vyjmenovávání pokračovat, jako bych listovala v nějaké přírodovědné encyklopedii.

K výčtu těch nepřeberných námětů se řadí také ty, o kterých se zde více rozeptám, neboť právě ony jsou nyní středem mé pozornosti. V názvu mého článku se skví barva bílá a podstatné jméno přelety. Podle fotografie, provázející můj text, je vám již zcela jasné, o jaké ptáky zde půjde. Ano, o labutě. Krásné, obrovské, naše největší ptáky, kteří navzdory své hmotnosti dovedou létat. Když nad vámi zahučí zvláštní zvuk, chtě nechtě musíte svou hlavu vytočit směrem vzhůru. Je to pěkný hukot a úchvatný pohled. Zakrouží nad vodou a elegantně se snesou na její hladinu. Vodní plochu rozčísnou jako ostrá špice rychle plovoucí loďky. Voda se za nimi v roztráštěných vlnách navrácí do původní klidné polohy.

Je známo šest druhů labutí. Zmíním zde ty nejznámější dvě. První, o kterou půjde, je labuť s přízviskem zpěvná. K nám zalétá nepravidelně v zimních měsících. Zdržuje se na řekách. Její délka dosahuje až 170 centimetrů. Rozpětí křídel až 250 centimetrů, s hmotností kolem 10 kilogramů. Hnízdí daleko na severu Evropy a Asie. Do velkého hnízda, které si staví na březích řek, jezer i mořských zálivů snáší až šest vajec. Rozlišovacím znakem je zobák, má žlutou barvu, bez černého ozobí, jak je to u její příbuzné, labutě velké.

Labuť velká je jiná kapitola. Ta se v našich končinách zabydle-

la zcela. Je trochu menší než labuť zpěvná, dosahuje délky okolo 160 centimetrů. Je u nás celkem hojná. Zdržuje se na nezamrzlých řekách a rybnících. Někdy se labutě shlukují do početných houfů. Hnízdo staví samice z materiálu, který obstarává a přináší samec. Snáší obvykle pět až devět nazelenalých vajec a trpělivě na nich spočívá převážně sama nastávající maminka 35 dní. Tolik o tom, co my, lidé, víme z odborných přírodovědných příruček o těchto nádherných labutích tvorech.

Ale jak se říká, šedá je teorie a zelený strom života věčného. Člověk je tvor nade vše vnímavý a mnohdy mu postačí chvilkové zadívání se a v jeho mysli přeskóčí jiskra, která zapálí oheň nevšední inspirace. Potom už zbývá jen uchopit námět za ten správný konec a zrodí se dílo, které mnohdy přetrvá věky. Ano, není lepšího a výstižnějšího příkladu takového uchopení inspirace, jako je odedávna nádherný balet Labutí jezero s nedostižnou hudbou Petra Iljiče Čajkovského.

Možná bude nošením dříví do lesa, o čem se zde zmíním, protože se jedná o velmi známé dílo. Přesto ve zkratce o této nádherné romantické pohádce napíšu pár vět. Jedná se o klasický balet o čtyřech aktech. Libreto společně napsali Vladimír Petrovič Begičev a Vasilij Fjodorovič Gelcer. Premiéra byla uvedena ve Velkém divadle v Moskvě 4. března 1877. Přesto, že byl balet v počátcích uvedení přijímán obecněstvem vlažně a s výtkami, na této prestižní scéně se dočkal čtyřiceti repríz. V 80. letech 19. století opustil tento balet ruské hranice a vstoupil na světové scény. V roce 1900 bylo Labutí jezero nastudováno ve Velkém divadle ve Varšavě. Balet si našel cestu k obecnstvu i přes první a druhou světovou válku a zamilřil do Ameriky a Austrálie.

Jak tomu bylo u nás, na našich prestižních divadelních scénách? Národní divadlo v Praze uvedlo jako jedna z prvních zahraničních scén 6. února 1888 zkrácenou verzi baletu. Bylo to zároveň také jediné zahraniční uvedení tohoto díla, které Čajkovskij osobně zhlédl. Podle dobových komentářů byl s provedením baletu nadmíru spokojen.

Labutí jezero v celých čtyřech dějstvích bylo uvedeno v Národním divadle v Praze poprvé až v roce 1907. Do současné doby se dílo dočkalo na této scéně jedenácti nových nastudování. Následovaly divadelní scény v Českých Budějovicích, Státní opeře v Praze, Janáčkově divadle v Brně. Poslední představení baletu proběhlo 16. a 17. listopadu 2024 v Kongresovém centru v Praze, kde hostoval a Labutí jezero uvedl Královský balet Londýn.

Ještě o jednom krásném počínu ohledně použití labutího námětu se zde musím zmínit. Ruská primabalerína Anna Pavlovová (1881–1931) ztvárnila v baletním sólu „Umírající labuť“. Tak byl tento výstup nazván. Napsal ho pro ni choreograf Michail Fokin. Toto výrazné baletní sólo doprovází violoncellová skladba ze suity Karneval zvířat od francouzského skladatele období romantismu Camilla Saint-Saëns. Pavlovová předvedla v této roli brilantní výkon, ladnost, půvab, především však okouzila výstupem obecněstvom natolik, že právě tímto baletem „Umírající labuť“ si získala světový věhlas a její jméno se stalo synonymem pro dokonalost a virtuozytu baletního umění. Vystupovala na téměř všech významných světových scénách.

Neodpustím si podotknout ještě jednu drobnost ve spojitosti s úžasnou umělkyní. Dort Pavlova. Byl to kdysi mistrovský cukrářský kousek novozélandského cukráře. A prý je to docela oří-

šek i pro současné cukrářské mistry. Dort je v převážné míře vyroben ze šlehaných bílků, se šlehačkovou náplní, ozdobený ovocem. Inspirací byla bělostná baletní sukénka umělkyně. Byl upraven právě na počest Anny Pavlovové. Běloskvoucí, nadýchaný, lahodící chuti i očím. O prvenství nápadu se tehdy spolu přeli mistři cukrářského oboru – novozélandský a australský. Zda byli rozsouzeni, není známo.

Labuť byla prostě inspirací odedávna. Jmenuji alespoň slavná díla mistrů renesance na téma Léda s labutí, zpracované v roce 1510 Leonardem da Vinci, nebo posléze Michelanalem Buonarrotim v roce 1530 se stejným námětem. Rovněž mistři sochařští nezůstali v tomto směru mnohonásobně pozadu. Pro dokreslení námětu uvedu stručně: Léda, podle řecké mytologie milenka boha Dia, který ji oplodnil a z tohoto spojení vzešli dva potomci – Polydeukos a Helena. Kvůli Heleně následně došlo k trojské válce. Ale to už je o něčem jiném. Jde tu o labuť, která se stala inspirací pro umělce téměř všech dob, coby symbol krásy a také věrnosti.

A ještě něco z ryze komerčního hlediska, a jak jinak než na téma labuť. Přece pražský obchodní dům, který nese název Bílá labuť. Je plně sortimentní, s celkem 60 obchody, restaurací a dalšími příslušnými prostory. Kdo by z Čechů neznal tento obchodní pojem! Známý obchodní dům byl otevřen v březnu 1939. Už v polovině 17. století neslo místo, kde nyní obchodní dům stojí, název U bílé labutě. Takže došlo k návaznosti na historii. Neonové osmimetrové logo s bílou labutí s černým zobákem se otáčelo okolo vlastní osy nad věží domu a poutalo pozornost kolemjdoucích široko daleko. Světelné logo na obchodním domě stále svítí a je patrně nejstarším, stále funkčním neonem u nás.

Když v letních měsících zamíříte své pohledy na jasnou noční oblohu, můžete spatřit souhvězdí Labutě – Severní kříž. Patří mezi 48 souhvězdí, o kterých se zmiňuje již řecký astronom Ptolemaios.

Tolik částečně z historie na téma – labutě, a zpět do současnosti. Za naší chalupou na Vysočině je rozsáhlý rybník. Labutě na něj přilétají s občasnými přestávkami. Prostě některý rok si najdou rybník jiný, někdy se zase navrátí na své původní hnízdiště. Když zmizí mezi rákosím a po nějakou dobu nejsou téměř ke spatření, po čase vyjede rodinná flotila s rodiči a šesti až osmi šedavými housátky. Ta se dovedou vyšplhat na hřbet labutě mezi křídla, když už se jim nechce plavat za rodiči.

Je zážitek pozorovat, když se vydají všichni na cestu po hrázi rybníka i po silnici prostudovat sousední rybníky. Jdou pěšky, vpředu matka labuť, následuje šňůra housat a skupinu jistí jako poslední labuť samec. A běda tomu, kdo by se chtěl ke konvoji přiblížit! Auta, autobusy, kolaři, motokáři, všichni svorně zabrzdí u krajnice a nechají ten vzácný průvod bezpečně projít. Když nám jednou při své štrapáci za poznáváním okolí vešla celá rozvětvená rodinka labutí otevřenou brankou na zahradu a usadila se pod česna včelínů, nezbylo, než čekat, až svou návštěvu ukončí. A věrte, líbilo se jim tam docela dlouho do večera.

Až někdy uslyšíte ten zvláštní hukot na obloze, zvedněte hlavu a doprovodte labutě svým pohledem na jejich bílém letu k vodním hladinám našich řek a rybníků.

Z Vysočiny s fotografií od Ivo Havlíka srdečně zdraví

Autorka

STANISLAV ZEMAN

Interview s Mr Orwellem na Letišti Václava Havla

Co vás k nám přivádí	Jako ten předešlý
Pane	O Oceánii
Nový román	Znáte už název
Sbíráám materiál	Pane
O čem bude	Znám
Pane	2052

Před 75 lety zemřel britský spisovatel George Orwell, mj. autor i u nás známého románu o fiktivní Oceánii s názvem 1984 (název vznikl přehozením dvou posledních čísel roku, kdy autor dílo dokončil).

Event Photo Gallery
Czech Art Photo

19.7.-30.8.2025
Staré Město
u Uherského Hradiště

Dostál František

bílé úsměvy